

„A vár ereje nem a falakban, hanem a védők lelkében van!”
/ Gárdonyi /

Rövid összefoglalás az egyházi fenntartású gyakorlóiskolákban 2009-ben végzett könyvtári szakfelügyeleti vizsgálatról

Az iskolai könyvtárak szakfelügyeleti vizsgálatának szervezésével és koordinálásával az Oktatási és Kulturális Minisztérium Könyvtári Osztálya az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumot (OPKM) bízta meg. A 2009-ben immár negyedik alkalommal lezajlott vizsgálat most a városi önkormányzatok által fenntartott, általános iskolai feladatokat ellátó iskolai könyvtárak körére terjedt ki, amelyeknek több mint egyharmadát sikerült is górcső alá venniük a szakfelügyelőknél.¹

A vizsgálat külön foglalkozott a gyakorló iskolák csoportjával, amelyek teljes létszámmal szerepeltek a vizsgálati tervben. Az 42 állami, állami felsőoktatási, önkormányzati és alapítványi fenntartású intézmény mellett 5 egyházi fenntartású gyakorlóiskola együttese alkotja ezt a csoportot, amelynek szakfelügyelete 100%-osnak, azaz teljesnek mondható.

Bár nem volt különösebb kötelezettség az egyházi oktatási intézmények önálló vizsgálatára, az OPKM jó érzékkel látta meg, hogy e speciális terület adatai nemcsak fontos részletek az összképben, de önállóan is érdemesek a kiértékelésre, és támogatta az elemzés elkészítését.²

Ásványi Ilona vezetésével 2006-ban ugyan elindult az egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete is,³ de a vizsgálat az egyházi oktatási intézmények könyvtárait nem terjedt ki, így ez az összefoglalás úttörő vállalkozásnak tekintendő ebben a témában.

Az egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete során is a közművelődési könyvtárak kérdősorából indultak ki, azt egyes pontokon részletesebben is vizsgálva. A fő cél az volt, hogy a kapott adatok más könyvtártypussal is összevethetők legyenek. Ebben a beszámolóban is megfogalmazódott – a mi vizsgálatainknál is felmerült – az örök probléma: egy működés eredményességét nagyon nehéz számokkal és pontokkal kifejezni. Néhány kérdés egy-egy esetben nehezen értelmezhető, a kapott érték pedig nem mindig tükrözi a valós helyzetet. A kutatások összegzése után mindannyiunk közös érdeke volna az eddig használt kérdőív átvizsgálása, tökéletlenségeinek kiigazítása.

A teljes mintának mindössze egyhetede tehát vizsgálatunk tárgya: öt egyházi fenntartású gyakorló általános iskola könyvtára, amely csaknem 3000 fős tanulólétszámot jelent. (A vizsgálatok tervezésekor a még gyakorlóiskolaként nyilvántartott Nagykőrösi Arany János Református Általános Iskola gyakorló státusza 2009-re megszűnt.)

Ezek a következők:

- Patrona Hungariae Általános Iskola, Gimnázium, Diákotthon és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és az Apó Vilmos Katolikus Főiskola Gyakorlóiskolája (Budapest)
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Gyakorló Általános Iskola (Esztergom)
- Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolája (Debrecen)
- Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Szent Mária Magdolna Gyakorló Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény (Pécs – Abaliget)
- Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola, a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Gyakorlóiskolája (Veszprém)

Könyvtár az iskolai dokumentumokban

Az Alapító Okiratokban (AO) az öt vizsgált intézményből négyenél szerepel az iskolai könyvtári funkció, amely kimagaslóan jó arány (az összes vizsgált gyakorlóiskolák átlaga csak 43%). Az iskolai Szervezeti és Működési

¹ Varga Katalin – Dömsödy Andrea: Vezető szakfelügyelői jelentés az iskolai könyvtárakban végzett 2008-as szakfelügyeleti vizsgálatról. Könyv és Nevelés, XI (2009), 4. sz., 10–25.

² Személyemben pedig a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet (KPSZTI) iskolai könyvtári szakértőjét bízta meg a feladat elvégzésével.

³ Ásványi Ilona: A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete, 2006–2008. In: A könyvtári szakfelügyeletről. Tájékoztató a 2002–2008 közötti szakfelügyeleti vizsgálatok eredményeiről. Bp.: Könyvtári Intézet, OKM, 2009. 52–60. /A könyvtári rendszer stratégiai fejlesztése 4. /

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Szabályzatokban (SzMSz) pedig mindenütt megtalálható az iskolai könyvtár (100%). Az SzMSz mellékleteként csatolandó *Gyűjtőköri szabályzatot* azonban már csak 3 intézmény véleményeztette szakértővel, a törvényi előírásoknak megfelelően.

Helyi Pedagógia Programjában (HPP) csak 3 iskola szerepeltette hangsúlyosan a könyvtárat, az Intézményi Minőségirányítási Programban (IMIP) viszont csak a debreceni református iskolai könyvtár nem kapott szerepet.

Minden vizsgált intézmény könyvtárosa rendelkezett munkaköri leírással (100%), bár az írásban rögzített feladatkör nem minden esetben felelt meg a valóságnak.

Munkatervet és beszámolót túlnyomórészt készítenek a könyvtárosok. Könyvtárhasználati szabállyal minden vizsgált intézményben rendelkeztek (100%).

Intézményjellemzők és tárgyi feltételek

Az öt gyakorló általános iskola közül két intézményben gimnáziumi tagozat, valamint alapfokú művészetoktatás is működik, további egy helyütt diákotthon, másutt pedig szakközépiskolai képzés is választható.

A fenntartó három esetben valamely egyház, két esetben pedig egyházi felsőoktatási intézmény.

Az iskolák többsége „mamutintézmény”, 700–900 fős tanulólétszámmal, egy intézmény működik 80 fő alatt, s egy átlagosnak mondható a maga közel 400 fős adatával.

Az állomány nagysága mindenütt 30.000 közeli vagy e fölötti. Egyetlen iskola van, ahol a dokumentumok száma az előírt 3.000 db-ot sem éri el, de – kis létszámú intézmény lévén – az egy főre jutó könyvtári egységek száma még így is átlagosan 25 egység, ami már nem is tűnik olyan kevésnek.

A vizsgált állományoknak csak alig több mint fele található szabadpolcon, átlagban 63%. Nehézség a kölcsönzés a budapesti Patrona könyvtárában, ahol alig 10% a szabadpolcos állományrész, vagy az esztergomi Vitéz János gyakorlóiskolában, ahol a könyvek kétharmada zárt szekrényekben található.

Az iskolai könyvtár által megrendelt folyóiratok száma 10–30 között mozog, a kisiskolában csak 4 lapféleséget tudnak járni.

A hagyományos dokumentumok mellett az audiovizuális (AV) anyag nagysága jónak mondható, az 5 iskola átlagában több mint 1.000 egység.

Meglepő, de muzeális értékű dokumentumokkal ezek az egyházi iskolák egyáltalán nem rendelkeznek, iskolatörténeti gyűjtemény is csak egy helyen található. Vajon akkor hol őrzik, ki gondolja ezeknek a nagy múltú intézményeknek a kortörténeti dokumentumait?

Az egyházi és felekezeti intézmények vizsgálata során jellemző kettőségre mutatott rá a szakfelügyelet:⁴ egyrészt szinte minden könyvtárban fontos szerepe van a muzeális anyag védelmének és gondozásának, ugyanakkor szükséges versenyfeltétel ma már a korszerű, modern szolgáltatás nyújtása. Az egyházi iskolai könyvtárakban ne volna gondozandó, megőrzendő muzeális anyag?

A könyvtárba való bejutás mindössze két helyen akadálymentes. Ennek egyik oka valószínűleg az, hogy az egyházi iskolák többsége a régi, visszakapott épületében kezdte meg működését, ahol a sok lépcső, a komoly belmagasság miatt szinte megoldhatatlan az akadálymentesítés. Érdemes volna a vizsgálati kérdőívekben arra is rákérdezni, hány olyan tanuló jár az adott intézménybe, aki számára ez létszükséglet.

Az egyes könyvtárak átlagos alapterülete 100 m² fölött van, az abaligeti helyiség – a maga 20 m²-ével – csak könyvtárszobának minősül. A két nagy alapterületű könyvtárból azonban a valóságos, az olvasók számára is igénybe vehető hasznos tér 20–20 m²-rel (egy-egy belső raktárral) kevesebb. Legimponálóbb száma a budapesti Patrona Hungariae Gimnáziumnak van, de 215 m²-nyi alapterülete kb. 12 kisebb–nagyobb helyiség között oszlik meg az épület különböző pontjain és emeletein. Vajon irigyljünk-e 12 csöppnyi könyvtárszobát?

Az olvasóhelyek száma átlagosan 35, amely mennyiség látszólag elegendő egy osztálynyi gyermek leültetéséhez. Az adatok azonban egy kissé torzítanak, mert az intézmény egész területén valóban leültethető 72 gyermek, csakhogy több kis helyiségben, ahol 10–12 olvasói hely van csupán! A torzítás talán kiszűrhető lenne a kérdőív egyes megfogalmazásainak pontosításával.

Az 55 kérdés csoportból álló kérdőív néhány további mutatója olvasható – részletes adatokkal – az alábbi táblázatban.

⁴ Ásványi, i. m.

EKE HÍRLEVÉL
Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

	tanuló létszám	tan. csop.	kvt. alapterülete m ²	állomány- nagyság
Patrona Hungariae Budapest	635	25	215	37962
Vitéz János Esztergom	364	18	53	31331
Református Gyakorló Debrecen	890	32	120	36321
Szent Mária Magdolna Pécs – Abaliget	74	8	20	1914
Padányi Gyakorló Veszprém	856	33	180	28340
Átlag	563,8	23	117,6	27173,6

A könyvtáros és tevékenységi köre

A legtöbb könyvtárban teljes munkaidőben dolgozik 1 főállású könyvtáros. Az abaligeti kiskönyvtárban negyedannyi nyitva tartással foglalkoztatják negyed állásban a megbízott könyvtárost, akinek jelenleg nincs semmiféle ezirányú végzettsége. Ettől eltekintve, mindenhol felsőfokú szakképesítésű könyvtáros dolgozik az egyházi gyakorlóiskolákban. A nagy tanulólétszám miatt több helyen is indokolt lenne még 1 fő könyvtárostánár alkalmazása, de erre – általában anyagi okok miatt – nincs lehetőség.

A heti nyitva tartás átlaga 27 óra, amely érték jóval meghaladja a kötelező 22 órát. Az abaligeti könyvtárszoba heti 10 óráján kívül a többi vizsgált iskola közel 30 vagy afölötti óraszámban tart nyitva, a veszprémi Padányi teljes munkaidőben, heti 40 órában fogadja az olvasókat!

Az adatok szerint a könyvtárközi kölcsönzést egyik könyvtár sem használja, bár többnyire ismerik az ODR rendszerét. Érthető az alacsony adat, hiszen egy iskolai könyvtárban ritkán keresnek komoly, ritkaságszámba menő szakkönyveket, amelyet a jó könyvtáros a föld alól is előkerít (ld. ODR)! Egy-egy elfogyott kötelező olvasmányért pedig nem a postai úton történő szolgáltatást, hanem a szomszédos Szabó Ervin fiókot, esetleg a könyvesboltot választja inkább a könyvtáros. Az ODR a felsőoktatási, ill. a szakkönyvtárak esetében járhat óriási előnyökkel.

Könyvtárhasználati órákat és könyvtárhasználatra épülő szakórákat kivétel nélkül mindenhol tartanak, az előbbi átlaga 23, az utóbbi több mint 40 óra volt egy tanévben.

A vizsgált 5 intézmény közül négyben még nem volt iskolai könyvtári szakfelügyelet, a református gyakorlóiskolában 2006-ban volt szakfelügyeleti vizsgálat. Legtöbben örültek megjelenésünknek, az igazgatók elkezdtek foglalkozni könyvtárakkal. Több helyen sikerült ráirányítani a figyelmet a könyvtárosi munka létfontosságára és hangsúlyozni szerepét az iskolai működés egészében.

Az állományellenőrzés nem erőssége – ebben a körben sem – a könyvtárostánároknak, a legtöbb helyen évek óta esedékes lett volna a törvény által meghatározott időpontban és keretek között a leltározás, de rendszerint elmaradt. Törlés mindössze két intézményben volt az adott évben.

Könyvtárhasználati versenyen csak egy iskolából indult tanuló, a másik négy intézményben nem készítettek fel egy diákot sem a vizsgált tanévben.

A könyvtárosok mindegyike részt vett valamilyen szakmai rendezvényen, úgy látszik tehát, hogy továbbképzésre, tapasztalatcserére van igényük a kollégáknak.

Az egyes könyvtárak szakmai minőségét a kérdőív utolsó 11 pontjára adott válaszok átlaga alkotta. A szakértők öt fokozatú skálán értékelték a könyvtár elhelyezkedését, a feliratok és eligazító táblák láthatóságát és áttekinthetőségét, az egész könyvtár esztétikai megjelenését, a világítást, az olvasói helyeknek nemcsak a mennyiségét, de a korszerűségét is, valamint a nyitva tartási idő megfelelőségét. A vizsgált intézmények átlaga: 4,07, tehát a szakmai minőségük jónak nevezhető. Amint az ábráról is leolvasható: leggyászosabb értéket az olvasói helyek korszerűsége kapott (pl. az intézmények többsége egyáltalán nem rendelkezik olvasói számítógéppel). A könyvtár elhelyezkedése, a feliratok áttekinthetősége és a nyitvatartási idő megfelelősége érdemelte ki a legmagasabb pontszámot, ezek valóban felmutatható példát jelentenek.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Finanszírozás, modernizáció

Az állománygyarapításra fordított összegek átlagosak, arányosak az intézmények tanulóinak összlétszámával. A 2 kis lélekszámú iskolában kevesebb, de a 2 nagy intézményben csaknem egymillió Ft-ot költhetnek beszerzésre évente. Érdekes, hogy a veszprémi gyakorlóiskola ennek az összegnek az ötszörösét költhette el a vizsgált évben. (Ez a magyarázata a magas, közel másfél millió Ft-os átlagösszegnek.)

Ezekben az egyházi intézményekben az éves gyarapodás 660 egység (az összes vizsgált intézményben: 600 egység), az egy tanulóra jutó mennyiség több mint 50 (átlag: 34 egység), tehát a könyvmennyiség átlag fölötti. (Az más kérdés, hogy az országos átlagot meghaladó könyvtári egységek mögött milyen tartalom húzódik meg: mennyire használható, keresett, friss anyagot jelent...) A jövőben választ kérhetnénk az állomány nagyság mellett az állomány minőségével kapcsolatos kérdésekre is.

A tankönyvek aránya ezekben az állományokban sem kevés: több mint 17 %. (Az összes vizsgált intézményre vetítve ez az adat még magasabb, 19%.) Félő, hogy a jelenlegi tendencia következtében lassan tankönyvraktárrá alakulnak az iskolai könyvtárak!

Állományvédelemre csak egy iskolai könyvtár fordított egy keveset, bútorzatra vagy egyéb felszerelésre már sehol sem futotta.

A technikai berendezésekre a vizsgált évben több mint 60.000 Ft-ot költöttek átlagosan az iskolák. Úgy látszik, a modern technika kiköveteli a maga részét a költségvetésből is.

A konkrét eszközöket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy amellyel minden könyvtár rendelkezik, az nem a fénymásoló, hanem a CD-lejátszó. Ahol anyagi nehézségek vannak, ott különösen problémás a fénymásoló berendezés beszerzésének javaslata, hiszen ez nem egyszeri beruházást jelent, folyamatos működtetése rendszeres kiadással terheli a költségvetést (papír, festék, áram, karbantartás stb.). Nyomtató – egy kivétellel – mindegyik könyvtárban található. Fénymásoló berendezés csak 3 helyen adottság, ugyanennyi a magnók száma. Két könyvtárban nincs, a 3 továbbiiban összesen 5 DVD lejátszóval rendelkeznek. Fax és szkanner egyik intézményi könyvtárban sem található, ahogy mindez az alábbi táblázatról leolvasható.

	fax	nyom- tató	szken- ner	fénymá- soló	CD- lejátszó	DVD- lejátszó	videó magnó	magnó
Patrona Hungariae Budapest	0	1	0	0	1	0	0	0
Vitéz János Esztergom	0	1	0	1	1	0	0	1
Református Gyakorló Debrecen	0	2	0	1	3	3	0	1
Szent Mária Magdolna Pécs – Abaliget	0	0	0	1	1	1	0	1
Padányi Gyakorló Veszprém	0	1	0	0	1	1	0	0

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Az állományfeltárás eszköze már többnyire mindenütt a számítógépes katalógus. Három helyen a hagyományos cédula- és a számítógépes katalógus egyaránt megtalálható, egy helyen csak számítógépen tartják már nyilván az állományt, egy intézményben pedig nincs ilyen.

On-line egyik könyvtár katalógusa sem érhető el, pedig többen is a Szirén Integrált Könyvtári Rendszert használják, amelyben ez a funkció már könnyen megoldható. Az öt könyvtár négyféle könyvtári szoftvert használ: a Szirénen kívül S-LIB, KOHA és egy saját fejlesztésű Access program fut.

Olvasói számítógép – internet lehetőséggel – mindössze 2 könyvtárban van.

Érdekes, bár a mai világban egyre természetesebb, hogy weboldalt viszont minden iskola működtet, azokon keresztül – egy kivétellel – mindenütt elérhető a könyvtár és annak szolgáltatásai.

Könyvtárkép és –szerep a hallgatók körében

Ennek az iskolatípusnak különleges jelentősége és felelőssége van a pedagógus- és a könyvtárosképzésben, hiszen működésük követendő vagy elvetendő példaként, megkerülhetetlen vagy semmitmondó, jelentéktelen területként áll a leendő tanárok és könyvtárosok előtt.

Kiemelt szempontként vizsgálta a szakfelügyelet a hallgatók könyvtári ellátásának módját és minőségét, a szabályzatokban, valamint az egyéb iskolai dokumentumokban rögzített jogaikat és lehetőségeiket, továbbá vizsgálta az adott könyvtár alkalmasságát az iskolai könyvtár pozitív, mintaértékű szerepének bemutatására és kereste a jó gyakorlatokat is.

A szöveges beszámolókból – sajnos – az derül ki, hogy a hallgatók többsége nem használja az iskolai könyvtárat. Könnyen elképzelhető, hogy a gyakorlati idejét töltő jelölt nem is találkozik az iskolai könyvtár szolgáltatásaival. (A szöveges szakfelügyelői beszámolók egyike nem is érinti a hallgatók helyzetét a gyakorlóiskolákban.)

Ahol mégis kölcsönöznek a hallgatók, rendszerint a vezetőtanár nevére veszik ki a tanításhoz szükséges könyvtári könyveket, tankönyveket, szemléltető anyagot, a könyvtáros pedig a vezetőnek adja le a könyvtartozási listát, hogy segítségével vissza is tudja szerezni a kikölcsönzött – nem egyszer értékes, nagyméretű, szemléltetésre alkalmas – dokumentumokat, albumokat.

A vizsgáltak között olyan iskola is van, amelynek szabályzata azt rögzíti, hogy a gyakorlaton lévő hallgatók egyáltalán nem kölcsönözhetnek az iskolai könyvtárból! (Őket a főiskolai könyvtár látja el szak- és tankönyvekkel.)

A szakfelügyelők javaslatai

A vizsgálatot végző szakfelügyelők tapasztalataik összegzése után javaslatokat fogalmaztak meg a fenntartók, az intézményvezetők, valamint a könyvtárostanárok számára. A fenntartók átlagosan 2, az igazgatók 8, a könyvtárosok több mint 10 ajánlást kaptak a vizsgálatot lefolytató szakembertől.

A fenntartókhoz többnyire a beruházással és jogorvoslattal kapcsolatos észrevételek érkeztek: nagyobb alapterületet (3), korszerű technikai felszerelést (3), két helyen újabb státusz létrehozását javasolták (2), továbbá anyagi fedezet biztosítását a jogszabályi kötelezettségek betartásához (3).

Az intézményvezetők többségét figyelmeztették a hiányzó dokumentumok elkészítésére, kiegészítésére (3), a gyűjtőkori szabályzat szakértői véleményeztetésének pótlására (3), az Alapító okirat módosítására (1). Felhívták a figyelmet az eligazító táblák és jelzetek fontosságára (2) vagy a világítás korszerűsítésére (1), egyéb technikai eszközök cseréjének szükségességére (1), vagy a munkaköri leírások személyre szabott átigazítására (2).

A könyvtárostanároknak szóló javaslatok legtöbbször a hiányzó könyvtári alapidokumentumok elkészítését vagy újraalkotását javasolta elsősorban (4), illetve a számítógépes adatfeldolgozás munkájának folytatását vagy felgyorsítását (3). Több helyen az évek óta elmaradt állományellenőrzés megszervezését (3).

Ajánlották még iskolatörténeti gyűjtemény létrehozását (2), nagyobb szabadpolcos elhelyezést (2), a hiányzó raktári jelzetek pótlását (1), az ODR használatát (1), a tankönyvek nyilvántartási szabályzatának vagy a letétek kezelésének elkészítését (1), a felelősség kérdésének tisztázását is (1).

Több javaslat foglalkozott a bátrabb és erőteljesebb PR-tevékenységgel, buzdítva a könyvtár iskolai honlapon történő megjelenítésére (2), vagy a Könyvtárostanárok Egyesületébe való belépésre (1).

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Összegzés

A feltárt adatok alapján látható, hogy a vizsgált egyházi fenntartású gyakorlóiskolák könyvtárai többségükben hasonló problémákkal küzdenek, mint önkormányzati társaik. Néhány esetben ugyan ez a kis csoport markánsan eltér az átlagtól, de az összképen ez csak keveset változtat. A példaértékű működéshez jobban közelítenek (AO, SzMSz, jó szakmai minőség stb.), de a jogszabályoknak és egyéb előírásoknak való megfelelés még egyetlen intézményben sem 100%-os.

A Varga – Dömsödy által nemrégiben publikált összefoglaló jelentés az addig vizsgált könyvtárak megfelelését⁵ „közepesnél gyengébb”-nek minősítette.

Vajon milyen minősítés adható – az itt számba vett mutatók alapján – ennek az 5 egyházi gyakorló általános iskolának?

Az eddigi leglényegesebb szempontok (25 kritérium) figyelembevételével az egyházi fenntartású általános iskolai könyvtárak számára az alábbi „bizonyítvány” állítható ki most (tantárgyaknak tekintve a kérdőív egyes témaköreit):

sorszám	„ tantárgy ”	„érdemjegy”
	A könyvtár az iskolai dokumentumokban:	
1.	– az SzMSz tartalmazza	5
2.	– a Gyűjtőköri Szabályzat megléte	4
3.	– szakértői vélemény	3
4.	– Alapító Okirat	4
5.	– HPP	3
6.	– IMIP	4
	Fizikai adottságok:	
7.	– terület	4
8.	– állománynagyság	4
9.	– időszaki kiadványok	5
10.	– AV dokumentumok	5
11.	– szabadpolcos elhelyezés	3
	Modernizáció:	
12.	– iskolai weboldal	5
13.	– könyvtári oldal	4
14.	– on-line katalógus	0
15.	– olvasói szg.	2
	A könyvtáros tevékenysége	
16.	– szakképzettség	4
17.	– nyitvatartás	4
18.	– beszámolók	4
19.	– állományellenőrzés	2
20.	– könyvtári és szakórák	5
21.	– Bod kv. verseny	1
22.	– könyvtáros továbbképzése	4
23.	– pályázatírás	4
24.	– szakmai rendezvények	5
25.	Szakmai minőség (11 kérdéssor átlaga): 4,07	4
	Az egyházi gyakorló általános iskolák átlaga:	3,68

Ez a bizonyítvány már közel áll a „jó ” rendűhöz, mindenképpen kiérdemli az erős közepes minősítést. E terület megfelelősége tehát – pusztán a számok tükrében – jobb képet mutat a vizsgált intézmények átlagánál.

Minek köszönhető az átlag feletti eredmény? Bizonyára szerepe van benne egyfajta hozzáadott értéként a vallásnak is.

A hit, mint befolyásoló tényező, számba veendő adat, sőt vizsgálati eredmény a könyvtári működésben?! Furcsának tűnhet, pedig a vallással kapcsolatos témakörök „nehéz, de fontos”⁶ részét képezték a

⁵ Dömsödy, i. m., 16.

⁶ Magyar lelkiállapot 2008. Esélyerősítés és életminőség a mai magyar társadalomban. Szerk.: Kopp Mária. Bp. : Semmelweis Kiadó,

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

magyarság lelkiállapotát vizsgáló friss kutatásoknak is. Tanulmányozva a felméréseket, hasonlóan meglepő eredményre jutottak a kötet szerzői is. Elgondolkodtató adat, hogy a vallásos emberek – Kopp Mária és Skrabski Árpád kutatásai szerint – pl. kevésbé céltalanok, kevesebbet is dohányoznak, többet beszélgetnek, kevesebb időt töltenek a tévé előtt és „több elfoglaltságot, érdekességet találnak a minket körülvevő anyagi világban és kevésbé szorulnak rá az unaloműzés különböző tevékenységeire.”⁷

De körülnézhetünk „házunk táján” is: Nagy Attila olvasáskutató egy nemrégiben (2003), középiskolások körében elvégzett olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálat során úgy találta, hogy a „transzcendenciához, az istenhithöz közelebb állók jóval nagyobb eséllyel mondhatók olvasónak, mint a tagadók köre...”⁸

Az egyházi csoport jobb átlaga valószínűleg az egyes emberek odaadó, hűséges, hittel és elkötelezettséggel szilárdított hozzáállásban rejlik. Gárdonyi óta tudjuk, hogy „a vár ereje nem a falakban, hanem a védők lelkében van”, s ez igazolódni látszik az egyházi iskolai könyvtárak esetében is. Erősségüket nem a bőséges anyagiak, modern épületük vagy a legkorszerűbb eszközparkjuk jelenti, sikerük titka többnyire a közös értékrendben, élő hitükben, valamint közösségteremtő munkálkodásukban keresendő.⁹

Ez a „lelki többlet” a pusztai statisztikai adatokban nehezen érhető tetten. Az egyes iskolák dokumentumaiban némely megfogalmazás azért árulkodik az alkotók szemléletéről. Meglepődünk, ha egy pedagógiai program az elvárásokról írva nem a diákok, hanem saját tanáraival szemben támasztott követelmények felsorolásával kezd, ha elismeri, hogy diákok iskolán kívüli magatartását elsősorban a szülő értékrendje fogja meghatározni, vagy figyelmeztet arra, hogy az iskolai jutalmazás megszokott formái nem mindig érik el céljukat, néha szükséges ezekről másképp is gondolkodni.

Találkoztam olyan szakfelügyeleti beszámolóval is, amely szakmailag ugyan súlyos hiányosságokat állapított meg az iskolai könyvtár működésében, de így folytatta: ez „olyan iskola, ahová jó szívvel adnám a gyermekemet! Sok minden hiányzik a kötelező felszerelésjegyzék alapján, de [...] az iskola szelleme, pedagógiai gyakorlata biztosítja [...] az érzelmi biztonságot, az elfogadást, a nevelő–növelő szándékot”.

Javaslataim

A szakfelügyeleti vizsgálatok részletes bemutatása és adataik elemzése után az alábbiakban néhány olyan javaslat megfogalmazása következik, amely a konkrét gondokból, problémákból kiindulva immár általános síkon fogalmaz meg olyan célokat, ill. irányelveket, amelyek segíthetik minden érintett munkáját, növelhetik az iskolai könyvtári ellátás színvonalát és elégedettségi mutatóját nemcsak a használók, de a fenntartók körében is.

A fenntartóknak:

- Gondoskodniuk kell a jogszabályban előírt kötelezettségek betartásáról és betartatásáról!
- Meg kell követelniük az alapidokumentumok elkészítését és elrendelni azok időszakonkénti felülvizsgálatát!
- Érdemes az iskolai alapidokumentumokban hangsúlyosan, fontosságuknak megfelelően szerepeltetni a könyvtárakat!
- Fontos igény valamivel nagyobb anyagi forrást biztosítani a könyvtárak számára (alapterület-bővítés, modernizáció, több szakképzett munkaerő, beszerzési keret növelése), amely hosszabb távon ugyan, de megtérülő befektetés!
- Érdemes volna bevezetni, hogy a hiányosságok pótlására 1 (-3) év álljon az intézmény rendelkezésre, azután kövesse utóvizsgálat (de legalább beszámolási kötelezettség) a szakfelügyelet megállapításait !

Az intézményvezetőknek:

- Fordítsanak gondot az alapidokumentumok átvizsgálására, azok aktualizálására, a törvényességi követelményeknek való megfelelésre! (Pénzbüntetés kiszabásának lehetősége?)
- Az állományfejlesztés ne csak a tankönyvekre koncentrálódjék!
- Elengedhetetlenül fontos a számítógépes feldolgozás gyorsítása a naprakész állapot mielőbbi elérésére!
- Tervet kell készíttetni és az anyagi és személyi feltételeket biztosítani a 3–5 évenkénti állományellenőrzéshez! Lehetővé kell tenni, a kollégák bevonásával együtt, a nehéz munka ütemezett,

2008. 373.

⁷ Kopp Mária, i. m. 381.

⁸ Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Bp.: OSZK, Gondolat, 2003. 140.

⁹ Pásztor Júlia: Az egyházi iskola igényes és sajátos nevelési intézmény. Kerekasztal beszélgetés az egyházi iskolákról... Új Pedagógiai Szemle, 2003/1. 128–140.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

gyors és szakszerű elvégzését!

- Pontos, évente felülvizsgált és aktualizált munkaköri leírást kell készíteni az aktuális, arra a tanévre tervezett feladatokkal, több könyvtáros esetében el kell végezni a munkakörök részletes megosztását!
- Készüljön kiindulásképpen állományelemzés a jelenlegi helyzetről, valós adatokkal, a vezető közösen tervezze meg a fejlesztés irányait a könyvtárossal!
- Legyen jövőképe az iskolai könyvtárról, készüljön stratégia a könyvtár és szolgáltatásainak fejlődéséről, készüljön intézkedési terv a határidők és felelősök megjelölésével!
- A vezető legyen tudatában annak, hogy döntéseinek hosszú távú következményei vannak! A megspórolt fejlesztés, a tervszerű állománygyarapítás elmaradása után nincs mit szolgáltatni a felhasználóknak, lassanként pedig nem lesznek olvasói a könyvtárnak!

A könyvtárostánároknak:

- Legyen alapfeladata a könyvtári dokumentumok rendben tartása!
- Legyenek naprakészek a tájékoztatási eszközök!
- Készítsen állományelemzést a beszerzés és az egyéb várható szakmai munkák tervszerű elvégzéséhez!
- Végezze el az állomány rendszeres felülvizsgálatát (selejtezés, törlés, leltározás stb.)!
- Fontos, hogy ne elszigetelten dolgozzék, próbáljon meg együttműködni a nevelőtestülettel ! Figyeljen a szakmai szervezetek összejöveteleire és azok ajánlásaira!
- Minden elérhető fórumon reklámozza az iskolai könyvtár tevékenységét (új beszerzések, ajánlók, foglalkozások, szakórák- és könyvtárhasználati órák, ezek dokumentálása)!
- Jelenítse meg a könyvtári szolgáltatásokat az iskolai honlapon (aktuális hírek, vetélkedők, írások, hozzászólások, blog stb.)!
- Legyen ideje a tehetséggondozásra, szervezzen és készítsen fel érdeklődő tanulókat könyvtárhasználati vagy egyéb versenyekre!
- Gondozza az iskolatörténet gyűjteményt, legyen a könyvtár a központja!
- Szeretettel és hozzáértéssel foglalkozzék az iskolába érkező hallgatókkal!
- Példájával segítse és nevelje a jövő pedagógusait az igényes, lelkiismeretes munkára, módszertani kultúrájuk fejlesztésére („lámpás”-szerep, Gárdonyi regénye)!

A szakfelügyeleti vizsgálatok jelentősége vitathatatlan. Az átfogó ellenőrzés rendkívül tanulságos és megújító hatású, segítségével „letörölhetjük a port” az iskolai könyvtárakról, s talán sikerül a vezetők érdeklődésének homlokterébe helyezni ezeket az iskolai műhelyeket. A vizsgálatok többsége igényt teremt a működés jogi tisztázáshoz, a dokumentumok korrekt felülvizsgálatához. Segít világosan megfogalmazni a további feladatokat, kinek-kinek rátalálni saját, egyedi küldetésére, s felfedeznie az iskolai könyvtárban rejlő további lehetőségeket.

Eigner Judit

iskolai könyvtári szakfelügyelő

[Megjelent az OKM engedélyével – szerk.]

